

Kruisbestuiving

in de toegepaste kunst en architectuur
tussen Nederland en Indonesië

In een boeiende documentaire willen wij het verhaal vertellen over de kruisbestuiving tussen Nederland en Indonesië. Dit doen we met Frans Leidelmeijer, een gepassioneerd verteller en expert op het gebied van de vroegtwintigste-eeuwse stijlen zoals de Nieuwe Kunst, de Nederlandse variant van de art nouveau, de Amsterdamse School, de art deco en het Nieuwe Bouwen. Hij neemt ons mee langs markante voorbeelden van die geschiedenis.

Het behang is een ontwerp uit 1916 van Lambertus Zwiers die zich liet inspireren door batikmotieven.

De klok, bekroond door een kalakop, met wijzers geïnspireerd op Javaanse krissen, is in 1914 ontworpen door Michel De Klerk.

In 1916 ontwierp De Klerk het dressoir, waarvan het ijzeren scharnierbeslag geïnspireerd is door de drietand van de Hindoeïstische god Shiva.

[Collectie Stedelijk Museum, Amsterdam]

De belangstelling vanuit Nederland voor de cultuur uit de kolonie Nederlands-Indië begint aan het einde van de 19^e eeuw. Daarvoor was er, ondanks de eeuwenlange kolonisatie, weinig belangstelling voor de cultuuruitingen in de Archipel.

De belangstelling werd mede ingegeven door de toenemende interesse van Europeanen voor exotische culturen, waardoor het Japonisme en Oriëntalisme ontstonden. In 1871 opent het Koloniaal Museum in Haarlem, de voorloper van het Tropeninstituut in Amsterdam, gevolgd door soortgelijke musea in Leiden en Rotterdam.

Toegepaste kunst

De Europeanen waren onder de indruk van de eeuwenoude batikcultuur in Indonesië, de bijzondere kleding van de Javaanse vorstenhoven die middels een voor hen onbekende techniek gemaakt werd.

Foto boven: op de Wereldtentoonstelling van 1883 in Amsterdam hangen aan een grote wand in het Nederlandse paviljoen gebatikte sarongs en slendangs.

Na beëindiging van de tentoonstelling worden de Indonesische voorwerpen verdeeld over verschillende musea.

In een van de musea zag de ontwerper C.A. Lion Cachet het gebatikte textiel en paste de batiktechniek in zijn ontwerpen toe en werd daardoor de eerste westerse batikker. Er ontstond een eigen Hollandse batikschoon die zich later over de rest van Europa zou verspreiden.

Op Java wordt de batiktechniek toegepast op kleding, in Nederland toegepast in het interieur. Er wordt gebatik op perkament, fluweel, zijde, hout en celluloid.

FOTO: ROB KOLLAART.

*Leunstoel van eikenhout met zitting en armleggers van gebatik perkament.
Ontworpen door Lion Cachet.
[Collectie G.J. Nieuwenhuizen Segaar, Den Haag]*

*Deze vaas is gedecoreerd met het batik Parang Rusak patroon en draagt de titel 'Insulinde'.
[Collectie Keramiemuseum Het Princessehof, Leeuwarden]*

*Amsterdamse School klok geïnspireerd op de Minangkabau architectuur
[Collectie Frans Leidemeijer]*

*Boekband voor de roman 'De Stille Kracht' van Louis Couperus.
Ontwerp Chris Lebeau.
Hij was theosoof en hij ontwierp volgens wiskundige ontwerp-systemen.
[Collectie Frans Leidemeijer]*

Architectuur

Begin 20^e eeuw zie je de kruisbestuiving ook in de architectuur. Nederlandse architecten lieten zich o.a. inspireren door het Indonesisch boeddhisme/hindoeïsme en de traditionele Indonesische architectuur. In de voormalige kolonie verwerkten in Nederland opgeleide Nederlandse, Nederlands-Indische en Indo-Chinese architecten die invloeden ook in hun bouwwerken van Nieuwe Kunst, Amsterdamse School, art deco tot het Nieuwe Bouwen.

Het stadhuis van Cirebon (Java) laat een vermenging zien van art deco en Amsterdamse School, witgepleisterd met beeldhouwwerk van Anthony Maas.

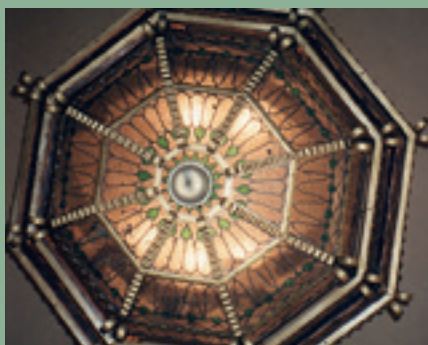
Cosman Citroen, zoon van een Amsterdamse diamantbewerker die in 1915 naar Indië vertrok en veel in Surabaya bouwde, ontwierp in 1923 ook de Goebengbrug, een brug in Amsterdamse Schoolstijl, genoemd naar de wijk waarmee de brug verbonden is.

Tot zijn verrassing kwam Frans Leidemeijer nog niet zo lang geleden in de oude binnenstad van Semarang, Kota Lama, een straatlantaarn in Amsterdamse Schoolstijl tegen.

De Bethelkerk in Bandung op West-Java is een ontwerp van Wolff Schoemaker en deels geïnspireerd door de Indonesische Bouwstijl. Het schip van de kerk is geïnspireerd op de pendopo, een Javaans bouwwerk.

In de Bethelkerk bevindt zich deze schitterende hanglamp van gebrandschilderd glas in lood in Amsterdamse School stijl

In de Amsterdamse School zie je de Indonesische elementen in architectuur en vormgeving zoals de brughuisjes bij de P.L. Kramerbrug, geïnspireerd op de stupa's van de Borobudur.

Elementen uit de Indonesische cultuur zie je bij De Bazel, gebouwd als hoofdkantoor van de Nederlandsche Handel-Maatschappij aan de Vijzelstraat in Amsterdam. Aan weerszijden van de hoofdingang staan twee vrouwelijke beelden, gemaakt door Joseph Mendes da Costa, die Europa en Azië verbeelden.

Kruisbestuiving

Samen met u maken wij de documentaire Kruisbestuiving

In deze documentaire vertelt Frans Leidelmeijer over de wederzijdse beïnvloeding van de Indonesische en Nederlandse architectuur en toegepaste kunst aan het begin van de 20^e eeuw. Er zullen Nederlandse voorbeelden getoond worden van de Nieuwe Kunst en de Amsterdamse School waarin deze invloed zichtbaar wordt. In Indonesië laat hij architectuur zien uit de periode 1900-1950 gebouwd door Nederlandse, Nederlands-Indische en Indo-Chinese architecten waarin die wederzijdse beïnvloeding ook tot uiting komt.

Hoe kunt u bijdragen aan deze unieke cultuurdocumentaire?

Om dit project mogelijk te maken zoeken wij financiële steun. Naast actieve fondswerving zoeken we sponsors voor deze productie. Sponsor wordt u als particulier vanaf een bijdrage van € 100 en als bedrijf vanaf € 300.

Wij zouden u zeer erkentelijk zijn als u een bijdrage doet. Via een speciale nieuwsbrief hoort u wanneer het eindresultaat in zicht is. Als sponsor krijgt u een uitnodiging voor de feestelijke live-presentatie en wordt uw naam vermeld op de aftiteling van de film.

Voor actuele informatie kunt u kijken op
www.kruisbestuivingfilm.nl

U kunt een bijdrage overmaken op rekeningnummer
NL27 INGB 0007 6134 52, t.n.v. Stichting Toon Beeld,
o.v.v. 'Documentaire Kruisbestuiving'.

Frans Leidelmeijer

Frans Leidelmeijer is bij het grote publiek bekend door het populaire televisieprogramma 'Tussen Kunst en Kitsch' waar hij van 1990–2017 als expert op het gebied van Jugendstil, art deco en toegepaste kunst geconsulteerd werd door mensen met verrassende voorwerpen.

Frans Leidelmeijer, publicist en expert, werd in 1990 als eerste in Nederland gecertificeerd taxateur toegepaste kunst 1880-heden.

Hij is co-auteur van de boeken 'Art nouveau en art deco in Nederland' (1983), 'Kunstnijverheid in Nederland 1880–1940' (1997), 'Leven in een verzameling' (2000) en auteur van het boek 'Art Deco beelden van Bali' (2006).

In 1971 opende Frans, samen met wijlen zijn partner Daan van der Cingel, in de Amsterdamse Jordaan een winkel die ze Santenkraam noemden. Nadat ze naar het Spiegelkwartier verhuisden werd de naam veranderd in Kunsthandel Frans Leidelmeijer.

Tot 2006 runde Leidelmeijer de zaak, die bezocht werd door een zeer uiteenlopende clientèle waarover hij nog steeds smakelijke anekdotes kan vertellen.

Prachtige verhalen over hoe zijn objecten aan de andere kant van de wereld belandden in de meest uiteenlopende musea zoals het Metropolitan Museum, het Cooper Hewitt Museum (New York), The Wolfsonian (Miami), British Museum en V&A (Londen) en het Centre Pompidou (Parijs).

Verhalen die alleen al een boek waard zouden zijn, vooral omdat hij de kunst verstaat je mee te nemen in het verhaal alsof je het zelf beleeft.

FOTO: LEENDERT JANSEN

FRANS LEIDELMEIJER